Slavernijverleden vraagt

Het kabinetsvoornemen om op 19 december aanstaande excuses te maken voor het Nederlandse slavernijverleden roept veel op. Het koloniale verleden komt boven in een tijd waarin behoefte is aan een nieuwe kijk op het bicontinentale Nederland in de wereld. Hoe klein ook, een koninkrijk mag stilstaan bij wat het in het verleden tot stand heeft gebracht. Goed, slecht of lelijk: het is goed dat Nederlanders met méér dan excuses jaarlijks stilstaan bij een met anderen gedeeld verleden.

Hans Nusselder

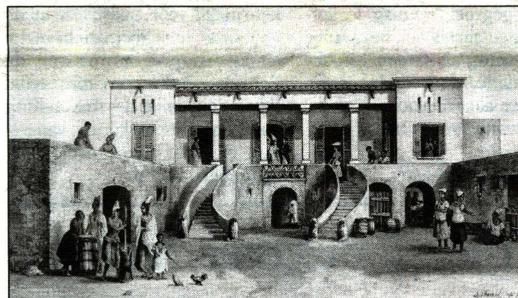
„Historisch bewustzijn bestaat, voor zover Nederlanders er niet het slachtoffer van zijn, bij Rutte vooral uit een snelle erkenning van onheil, zonder daar zelf voor te hoeven opdraaien."

Al dan niet verbeelding?

Wie tijdens het weekend in Georgetown, de hoofdstad van Guyana, zin heeft om een frisse neus te halen maakt een wandeling langs de plaatselijke Sea Wall. De stad die tot het einde van de 18e eeuw Stabroek heette, beschikt over een einder die gevormd wordt door polders, dijken en hier en daar een sluis waaruit bij eb overtollig water naar zee stroomt. Het landschap rond Georgetown maakt de export mogelijk van suiker en rijst. Maar de eerdere aanleg van vruchtbare polders naast de Essequibo-rivier vereiste ooit de aanvoer van duizenden slaven, die hun werk onder gruwelijke omstandigheden uitvoerden. In februari 1763 brak de Berbice Slavenopstand uit, die de Nederlanders met Franse en Britse hulp wisten neer te slaan. Niet ver van de Vlissingen Road ziet de wandelaar het standbeeld van Cuffy, de leider die in de loop van de revolte suïcide pleegde.

Buiten de andere Nederlandse ex-koloniën komt het verleden ook dichtbij. Wanneer nazaten van de diaspora uit het westelijk halfrond op bezoek zijn in bijvoorbeeld Senegal, staat steevast een bezoek aan het eilandje Gorée op hun programma. Het plaatselijke Maison des Esclaves, vrijwel zeker van Franse makelij, is zo innig verbonden met het eiland, met vasteland van 1617 tot 1677 in Nederlandse handen, dat er in plaatselijke taal (Wolof) en gedachten tal van relicten ontstonden. Abusievelijk werd het Maison des Esclaves tot voor kort op één lijn gesteld met ons nationaal verleden.

Het is maar één voorbeeld van hoe beeld en werkelijkheid door elkaar zijn gaan lopen. Alle continenten dragen afdrukken van het Nederlandse koloniale verleden, waarvan het vandaag de dag beter is niet dan met grote voorzichtigheid mee om te gaan. Is het huidige kabinet zich bewust is van de draagwijdte en betekenis van de excuses die het voornemens is uit te spreken? Want hóé, aan wie, en namens wie komen die straks voor het voetlicht?

Maison des Esclaves (1839), geassocieerd met Nederland.

Bondskanselier Willy Brandt blijft in het geheugen gegrift staan met zijn knieval in Warschau bij het gedenkteken voor het Joodse getto (1970).

(F)utiliteiten

Als het gaat om verontschuldigingen heeft minister-president Rutte niet zonder meer het voordeel van de twijfel. In 2013 op bezoek in het Caribisch gebied - hij was inmiddels drie jaar premier - vond hij het, na de herziening van het Koninkrijksstatuut, vooral van belang dat er 'minder geld vanuit Europa naar Caribisch Nederland gaat'. Immers, het was zaak om 'vanaf nu samen vooral veel geld te gaan verdienen'. Het gezamenlijk verleden bekijkt Rutte vooral uit het oogpunt van toekomstig voordeel, het liefst, maar niet noodzakelijk, wederzijds.

Omkijken doet Rutte dan ook graag met de blik naar voren, iets wat we in zijn reacties dikwijls terugzien. Van het onderzoek 'Over de grens. Nederlands extreem geweld in de Indonesische onafhankelijkheidsoorlog' (NIOD, KITLV en NIMH, feb. 2022) was de inkt nog niet droog of de minister-president had zijn 'diepste excuses' al uitgesproken. In een vloek en een zucht leek het wel, om een bredere verzoeningspoging met Indonesië over het koloniale verleden maar niet te hoeven aangaan. Breder en dieper gravende publicaties van Hoek (De strijd om Bali), Schulte Nordholt en Poeze (Merdeka) en Hoffman (Indië, betovering en desillusie) schetsen een breder beeld van een structureel ontspoorde roofstaat die pas medio twintigste eeuw, en vooral onder bondgenootschappelijke druk, pas op de plaats maakte. Echter, zodra de historiografie zich beweegt in de richting

Standbeeld van Cuffy, Georgetown.